

ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ДАНИЛА ГАЛИЦЬКОГО

Кафедра медичної біології, паразитології та генетики

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор
з науково-педагогічної роботи
доц. Грина СОЛОНИНКО

[Signature]
_____ 2023 р.

**НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ
СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ МОЛЕКУЛЯРНОЇ БІОЛОГІЇ**

(курс за вибором)

ВБ 1.25

підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти
галузі знань 22 Охорона здоров'я
спеціальності 221 Стоматологія

Обговорено та ухвалено
на методичному засіданні кафедри
медичної біології, паразитології та
генетики
Протокол №19
від «15» 05.2023 р.
Завідувач кафедри медичної біології,
паразитології та генетики
[Signature] проф. Зіновій ВОРОБЕЦЬ

«Затверджено»
профільною методичною комісією
з медико-біологічних дисциплін
Протокол №3
від «25» 05.2023 р.
голова ПМК з медико-біологічних
дисциплін
[Signature] проф. Олександр ЛУЦИК

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Воробець З.Д., завідувач кафедри медичної біології, паразитології та генетики, д. біол. н., професор

Першин О.Я. к. біол. н., доцент

Сергієнко Л.М., к. біол. н., доцент

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Фоменко І.С., д. біол. н., професор кафедри біохімії

Максимюк Г.В., д. біол. н., професор кафедри клінічної лабораторної діагностики

Вступ

Програма вивчення навчальної дисципліни «Сучасні проблеми молекулярної біології» (вибірковий курс)

відповідно до Стандарту вищої освіти *другого (магістерського) рівня*

галузі знань *22 Охорона здоров'я*

спеціальності *221 Стоматологія*

освітньої програми *магістра стоматології*

Опис навчальної дисципліни «Сучасні проблеми молекулярної біології» (анотація).

«Сучасні проблеми молекулярної біології» (вибірковий блок) – навчальна дисципліна, що є складовою освітньо-професійної програми (ОПП), і вивчається студентами зі спеціальності 221 Стоматологія на першому році навчання.

Програма навчальної дисципліни «Сучасні проблеми молекулярної біології» структурована наступним чином:

Розділ 1 «Молекулярні основи спадковості»;

Розділ 2 «Молекулярні основи спадкових захворювань»;

Розділ 3 «Сучасні питання генних технологій».

Дана дисципліна забезпечує вивчення сучасних проблем та досягнень молекулярної медицини, включаючи молекулярно-генетичну діагностику, фармакологію, генну терапію, закладаючи в студентів фундамент для подальшого засвоєння ними знань з основних методів хімічного аналізу структури та функцій біополімерів (білків та нуклеїнових кислот); розуміння молекулярно-генетичного підґрунтя розвитку спадкових і мультифакторних захворювань та перспективи застосування досягнень молекулярної біології в практичній медицині.

Викладання дисципліни включає лекції, практичні заняття, самостійну роботу студентів та завершується заліком. Вивчення дисципліни «Сучасні проблеми молекулярної біології» (курс за вибором) закладає підґрунтя для подальшого засвоєння студентами знань та вмінь із профільних теоретичних та професійно-практичних клінічних дисциплін (біоорганічної хімії, фармакології, фізіології, медичної генетики, тощо).

Видами навчальних занять згідно з навчальним планом є:

а) лекції; б) практичні заняття, в) самостійна позааудиторна робота студентів; г) консультації.

Структура навчальної дисципліни	Кількість кредитів, годин, з них				Рік навчання семестр	Вид контролю
	Всього	Аудиторних		СРС		
		Лекцій (годин)	Практичних занять (год.)			
Назва дисципліни: Сучасні проблеми молекулярної біології	3,5 кредитів / 105 годин	10	30	65	I курс	залік

Предметом вивчення навчальної дисципліни є біологічні основи життєдіяльності людини на молекулярно-генетичному рівні.

Міждисциплінарні зв'язки: навчальна дисципліна «Сучасні проблеми молекулярної біології» (курс за вибором) інтегрується з наступними дисциплінами: медична біологія, біологічна та біоорганічна хімія, генетика, фізика, мікробіологія, органічна та неорганічна хімія, нейрокібернетика, біоінформатика та ін.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. **Мета викладання навчальної дисципліни «Сучасні проблеми молекулярної біології»** впливає із цілей освітньо-професійної програми підготовки випускників вищого медичного навчального закладу та визначаються змістом тих системних знань і умінь, котрими повинен оволодіти студент-стоматолог. Вивчення сучасних проблем молекулярної біології генерує у студентів цілісну уяву про формування знань та практичних навичок для подальшого вивчення студентами блоку дисциплін, що забезпечують природничо-наукову та професійно-практичну підготовку для засвоєння сучасних проблем та досягнень молекулярної медицини.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Сучасні проблеми молекулярної біології» є:

1. Пояснювати закономірності проявів життєдіяльності людського організму на молекулярно-біологічному та клітинному рівнях.
2. Визначати прояви дії загально-біологічних законів у ході онтогенезу людини.
3. Розуміти молекулярно-генетичне підґрунтя розвитку спадкових та мультифакторних захворювань, перспективи застосування досягнень молекулярної біології в практичній медицині.
4. Вміти пояснити сутність та механізми прояву у фенотипі спадкових хвороб людини.

1.3 Компетентності та результати навчання

Згідно з вимогами Стандарту вищої освіти дисципліна «Сучасні проблеми молекулярної біології» забезпечує набуття студентами *компетентностей*.

Інтегральна компетентність дає можливість застосовувати набуті загальні і фахові компетентності для вирішення складних задач професійної діяльності лікаря та практичних проблем у галузі охорони здоров'я на відповідній посаді, сфера застосування яких передбачена визначеними переліками синдромів та симптомів захворювань, фізіологічних станів та

захворювань, що потребують особливої тактики ведення пацієнтів; лабораторних досліджень, здійснення інновацій.

- загальні компетентності (ЗК):

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 3. Здатність застосовувати знання у практичній діяльності.

ЗК 4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 5. Здатність спілкуватися англійською мовою.

ЗК 6. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК 7. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 8. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК 9. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 10. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК 11. Здатність працювати в команді.

ЗК 12. Прагнення до збереження навколишнього середовища.

ЗК 13. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ЗК 14. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 15. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку.

- спеціальні, фахові компетентності (ФК):

ФК 2. Спроможність інтерпретувати результат лабораторних та інструментальних досліджень.

ФК 13. Спроможність оцінювати вплив навколишнього середовища на стан здоров'я населення (індивідуальне, сімейне, популяційне).

Матриця компетентностей

№	Компетентність	Знання	Уміння	Автономія та відповідальність
1	Здатність використовувати в практичній діяльності стоматолога знань сучасних досягнень молекулярної біології в практичній медицині	Знати, як інтерпретувати значення молекулярно-генетичних методів для діагностики спадкових та інфекційних хвороб, у судовій медицині	Вміти розв'язати ситуаційні задачі; ідентифікувати первинну структуру білка, кількість амінокислот, молекулярну масу поліпептиду за структурою гена, що його кодує	1. Нести відповідальність за оволодіння відповідними знаннями та вміннями 2. Нести відповідальність щодо виконання заходів збереження довкілля в рамках своєї компетенції
2	Використовувати в практичній діяльності лікаря-стоматолога знань цитологічних основ	Знати та використовувати в практичній діяльності лікаря-стоматолога знання молекулярних основ спадковості, механізмів розвитку	Вміти аналізувати структуру генів про- та еукаріотів, визначити тип генних, хромосомних мутацій. Вміти аналізувати складні механізми	1. Нести відповідальність за оволодіння відповідними знаннями та вміннями 2. Нести відповідальність щодо виконання заходів

	спадковості, механізмів розвитку спадкових і набутих хвороб людини	спадкових і набутих хвороб людини. Знати та розуміти сучасні досягнення у молекулярній біології	спадкування ознак у людини	збереження довкілля в рамках своєї компетенції
3	Здатність до оцінювання впливу чинників навколишнього середовища на здоров'я людини, використовувати власну професійну діяльність задля збереження навколишнього середовища, проведення санітарно-просвітньої роботи	Знати як використовувати власну професійну діяльність задля збереження навколишнього середовища	Вміти вибрати відповідні методи вивчення спадковості людини для діагностики різних спадкових хвороб	1. Нести відповідальність за оволодіння відповідними знаннями та вміннями 2. Нести відповідальність щодо виконання заходів збереження довкілля в рамках своєї компетенції

Програмні результати навчання (ПРН)

Навчальна дисципліна «Сучасні проблеми молекулярної біології» сприяє формуванню програмних результатів навчання (ПРН):

ПРН 7. Аналізувати епідеміологічний стан та проводити заходи масової й індивідуальної, загальної та локальної медикаментозної та немедикаментозної профілактики стоматологічних захворювань.

ПРН 15. Оцінювати вплив навколишнього середовища на стан здоров'я населення в умовах медичного закладу за стандартними методиками.

ПРН 17. Дотримуватися здорового способу життя, користуватися прийомами саморегуляції та самоконтролю.

ПРН 18. Усвідомлювати та керуватися у своїй діяльності громадянськими правами, свободами та обов'язками, підвищувати загальноосвітній культурний рівень.

По завершенню вивчення дисципліни «Сучасні проблеми молекулярної біології» студенти повинні *знати*:

- Будову та функцію нуклеїнових кислот.
- Молекулярні механізми міжклітинної сигналізації та трансмембранного транспорту.
- Класифікацію генів, організацію структурних генів еукаріот
- Молекулярні механізми та значення процесів реплікації, репарації, рекомбінації.
- Молекулярні механізми реалізації спадкової інформації.
- Принципи регуляції експресії гена у про- й еукаріот.
- Особливості організації геномів вірусів, прокаріот, еукаріот.
- Сучасні методи вивчення геному людини.
- Класифікацію мутаційної мінливості, молекулярні механізми мутаційної мінливості.
- Молекулярні механізми дії певних мутагенних факторів та методи дослідження мутагенної активності, механізми дії антимутагенів.

- Молекулярні механізми онтогенезу.
- Регуляція клітинного циклу. Молекулярні механізми клітинної смерті (апоптоз, некроз).
- Молекулярні механізми розвитку пухлин.
- Сучасні методи молекулярно-генетичної діагностики та їх використання в медицині.
- Поняття про біотехнологію та генну інженерію.
- Принципи створення трансгенних організмів, можливості їх використання в біотехнології і медицині.
- Потенційні екологічні наслідки використання генетично-модифікованих організмів.
- Принципи клонування тварин та значення методу для біології та медицини.
- Принципи генної терапії, її досягнення та перспективи.

вміти:

- ідентифікувати (схематично) первинну структуру білка, кількість амінокислот, молекулярну масу поліпептиду за послідовністю нуклеотидів гена, що його кодує;
- визначити зміни будови білка внаслідок генних мутацій;
- визначити при розв'язанні ситуаційних завдань та на схемах типи генних мутацій, при аналізі каріотипів типи хромосомних та геномних мутацій.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 3,5 кредитів ЄКТС / 105 годин.

3. Структура навчальної дисципліни

Програма навчальної дисципліни включає розділи: «Молекулярні основи спадковості», «Молекулярні основи спадкових захворювань», «Сучасні питання генних технологій».

Назви розділів і тем	Усього	Лекції	Практичні	Самостійні роботи
Розділ 1 Молекулярні основи спадковості				
Тема 1. Предмет та завдання молекулярної біології. Практичне значення та методи молекулярної біології. Загальна характеристика макромолекул. Методи молекулярної біології. Молекулярні механізми міжклітинної сигналізації та трансмембранного транспорту	6	2		4
Тема 2. Макромолекули, як об'єкти вивчення молекулярної біології. Реплікація та репарація ДНК	13		8	5
Тема 3. Структурна організація геному неклітинних та клітинних форм життя. Експресія генів та її регуляція	18	2	6	10
Розділ 2 Молекулярні основи спадкових захворювань				
Тема 4. Молекулярно-генетичні методи в медицині	13		4	9
Тема 5. Молекулярні механізми онтогенезу. Проблеми мутагенезу, та	11		2	9

молекулярні механізми спадкових захворювань				
Тема 6. Клітинний цикл та його регуляція. Апоптоз. Основи онкогенетики. Канцерогенез	14	2	2	10
Розділ 3 Сучасні проблеми генних технологій				
Тема 7. Поняття про генну інженерію. Методи ДНК-діагностики	14	2	2	10
Тема 8. Трансгенні організми. Генна терапія. Молекулярне клонування. Клонування організмів та клітин	16	2	6	8
Всього годин 90 / 3 кредити ECTS	105	10	30	65
Підсумковий контроль	Залік			

4. Тематичний план лекцій

№ з.п.	ТЕМА	Кількість годин
1.	Предмет та завдання молекулярної біології. Основні етапи розвитку. Перспективи використання сучасних досягнень молекулярної біології у клінічній медицині	2
2.	Організація геномів неклітинних та клітинних організмів. Регуляція експресії генів	2
3	Клітинний цикл. Генетичні механізми канцерогенезу	2
4	Генна інженерія. Трансгенні організми. Генна терапія: перспективи використання в медицині	2
5	Клітинна інженерія. Клонування організмів. Біологічні та етичні проблеми клонування	2
Всього		10

5. Тематичний план практичних занять

№ з.п.	ТЕМА	Кількість годин
1	Загальна характеристика макромолекул.	2
2	Нуклеїнові кислоти та їх роль у збереженні спадкової інформації.	2
3	Молекулярні механізми реплікації ДНК	2
4	Репарація ДНК. Механізми репарації ушкодженої ДНК. Спадкові хвороби репарації ДНК	2
5	Структура генома та молекулярні механізми експресії генів у вірусів	2
6	Молекулярні механізми експресії генів у прокаріот.	2
7	Молекулярні механізми експресії генів у еукаріот.	2
8	Організація геному людини.	2
9	Молекулярні механізми мутацій. Регуляція клітинного циклу.	2
10	Молекулярні основи онкогенетики.	2
11	Методи дослідження нуклеїнових кислот. Рекombінантні ДНК.	2
12	Генна терапія.	2

13	Трансгенні організми.	2
14	Молекулярно-генетичні методи в медицині і стоматології.	2
15	Клонування організмів та клітин. Терапевтичне клонування та його перспективи в медицині.	2
Всього		30

6. Тематичний план самостійної роботи студентів

№ з.п.	ТЕМА	Кількість годин	Вид контролю
1	Білки та їх роль у забезпеченні біологічної специфічності. Поняття про протеоміку. Пріонні хвороби	5	Поточний контроль на практичних заняттях
2	Мобільні генетичні елементи. Молекулярні механізми загальної генетичної рекомбінації	5	
3	Позаядерна спадковість. Мітохондріальний генوم	5	
4	Молекулярні механізми старіння клітини	5	
5	Молекулярні механізми міжклітинної сигналізації та трансмембранного транспорту	4	
6	Сучасні молекулярно-цитогенетичні методи вивчення каріотипу людини: FISH-метод, порівняльна геномна гібридизація, спектральне каріотипування тощо	5	
7	Апоптоз: молекулярні механізми. Шляхи реалізації програми апоптозу	5	
8	Рекомбінантні ДНК, принципи їх конструювання. Клонування фрагментів нуклеїнових кислот <i>in vivo</i> . Визначення поняття вектора в біології	4	
9	Механізми канцерогенезу	5	
10	Вакцини на основі нуклеїнових кислот та їх використання у медицині	5	
11	Генна інженерія та її методи	5	
12	Мутагенні фактори. Методи визначення мутагенної активності речовин	4	
13	Трансгенні організми. Принцип конструювання трансгенних організмів	4	
14	Трансгенні бактерії, рослини і тварини. Основні напрямки застосування в народному господарстві та медицині	4	
Всього		65	

7. **Індивідуальні завдання.** Підготовка наукових доповідей на засідання наукового гуртка й для студентської наукової конференції.

8. Методи навчання:

- словесні методи: лекція, бесіда;
- наочні методи: ілюстрація, демонстрація;
- практичні методи: виконання практичних робіт та вирішення ситуаційних задач для вироблення вмінь і навичок;

- самостійна робота студентів з осмислення й засвоєння матеріалу;
- використання контрольних-навчальних комп'ютерних програм з дисципліни.

9. Методи контролю

- Поточний контроль здійснюється на основі контролю теоретичних знань, навичок і вмінь на практичних заняттях.
- Вивчення дисципліни завершується заліком.

Критерії оцінювання. Під час оцінювання засвоєння кожної теми за поточну навчальну діяльність студенту виставляються оцінки за 4-ри бальною (традиційною) шкалою з урахуванням затверджених критеріїв оцінювання:

- **оцінка “відмінно” (5)** – студент бездоганно засвоїв теоретичний матеріал теми заняття, демонструє глибокі і всебічні знання відповідної теми, основні положення наукових першоджерел та рекомендованої літератури, логічно мислить і будує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок;
  - **оцінка “добре” (4)** – студент добре засвоїв теоретичний матеріал заняття, володіє основними аспектами з першоджерел та рекомендованої літератури, аргументовано викладає його; володіє практичними навичками, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при виконанні практичних навичок;
  - **оцінка “задовільно” (3)** – студент в основному опанував теоретичними знаннями навчальної теми, орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, але непереконливо відповідає, плутає поняття, додаткові питання викликають у студента невпевненість або відсутність стабільних знань; відповідаючи на питання практичного характеру, виявляє неточності у знаннях, не вміє оцінювати факти та явища, пов'язувати їх із майбутньою діяльністю, припускається помилок при виконанні практичних навичок;
  - **оцінка “незадовільно” (2)** – студент не опанував навчальний матеріал теми, не знає наукових фактів, визначень, майже не орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, відсутнє наукове мислення, практичні навички не сформовані.
- Виставлені за традиційною шкалою оцінки конвертуються у бали.

10. Поточний контроль здійснюється на основі комплексного оцінювання діяльності студента та набутих ним компетентностей (знання, уміння, навички тощо), що включає контроль вхідного рівня знань, якість виконання практичної роботи, рівень теоретичної підготовки та результати вихідного контролю рівня знань.

Поточний контроль здійснюється під час проведення навчальних занять і має на меті перевірку засвоєння студентами навчального матеріалу. Формами поточного контролю є:

- а) тестові завдання з вибором однієї правильної відповіді, з визначенням правильної послідовності дій, з визначенням відповідності, з визначенням певної ділянки на фотографії чи схемі («розпізнавання»);
- б) індивідуальне усне опитування, співбесіда;
- в) розв'язання типових задач з молекулярної біології;
- г) контроль практичних навичок.

10.1. Оцінювання поточної навчальної діяльності студентів здійснюється на кожному практичному занятті за 4-бальною шкалою з використанням затверджених критеріїв оцінювання для дисципліни і заноситься в журнал обліку академічної успішності. При цьому враховуються усі види робіт і перелік компетентностей, передбачених програмою навчальної дисципліни та методичною розробкою для вивчення теми. Студент має отримати оцінку з кожної теми.

10.2. Контроль результатів виконання завдань самостійної роботи здійснюється під час поточного контролю теми на відповідному занятті.

11. Підсумковий контроль

Це форма підсумкового контролю, що полягає в оцінці засвоєння студентом навчального матеріалу виключно на підставі результатів виконання ним певних видів робіт на практичних заняттях.

Залік з дисциплін проводиться після закінчення її вивчення, до початку екзаменаційної сесії. Мають бути зараховані усі теми, винесені на поточний контроль. Студенти отримують залік, якщо середній бал оцінок за поточну успішність впродовж семестру становить не менше «3» (120 балів за 200- бальною шкалою).

Оцінки з 4-ри бальної шкали конвертуються у бали за багатобальною (200 - бальною) шкалою відповідно до Положення «Критерії, правила і процедури оцінювання результатів навчальної діяльності студентів».

12. Схема нарахування та розподіл балів, які отримують студенти

Максимальна кількість балів, яку може набрати студент за поточну навчальну діяльність для допуску до заліку становить 200 балів.

Мінімальна кількість балів, яку повинен набрати студент за поточну навчальну діяльність для допуску до заліку становить 120 бали.

Розрахунок кількості балів проводиться на підставі отриманих студентом оцінок за 4-ри бальною (національною) шкалою під час вивчення дисципліни, шляхом обчислення середнього арифметичного (СА), округленого до двох знаків після коми. Отримана величина конвертується у бали за багатобальною шкалою таким чином:

$$x = \frac{CA \times 200}{5}$$

Оцінка дисципліни, формою підсумкового контролю яких є залік, базується на результатах оцінювання поточної навчальної діяльності та виражається за двобальною шкалою: «зараховано» або «не зараховано». Для зарахування дисципліни студент має отримати за поточну навчальну діяльність не менше, ніж 60% від максимальної суми балів (для 200-бальної шкали – не менше 120 балів). Бали та оцінку («зараховано» або «не зараховано») викладач вносить у заліково-екзаменаційну відомість та у залікову книжку студента (за винятком оцінки «не зараховано»). Бали з дисципліни конвертуються в шкалу ECTS Оцінку F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом) на заліку отримують студенти, які відвідали усі аудиторні заняття з дисципліни, але не набрали мінімальну кількість балів за поточну навчальну діяльність. Такі студенти отримують оцінку «не зараховано» і не допускаються до складання екзаменаційної сесії.

Бали з дисципліни незалежно конвертуються як в шкалу ECTS, так і в 4-бальну (національну) шкалу. Бали шкали ECTS у 4-бальну шкалу не конвертуються і навпаки.

Ранжування з присвоєнням оцінок „А”, „В”, „С”, „D”, „Е” проводиться для студентів даного курсу, які навчаються за однією спеціальністю і успішно завершили вивчення дисципліни.

Бали з дисципліни для студентів, які успішно виконали програму, конвертуються у традиційну 4-ри бальну шкалу за абсолютними критеріями, які наведено нижче у таблиці:

Бали з дисципліни	Оцінка за 4-ри бальною шкалою
Від 170 до 200 балів	5
Від 140 до 169 балів	4
Від 139 балів до мінімальної кількості балів, яку повинен набрати студент	3
Нижче мінімальної кількості балів, яку повинен набрати студент	2

Об'єктивність оцінювання навчальної діяльності студентів перевіряється статистичними методами (коефіцієнт кореляції між оцінкою ECTS та оцінкою за національною шкалою).

13. Методичне забезпечення

- Навчальна програма дисципліни;
- Плани лекцій, практичних занять та самостійної роботи студентів;
- Тези лекцій з дисципліни;
- Методичні рекомендації та розробки для викладача;
- Методичні вказівки до практичних занять для студентів;
- Методичні матеріали, що забезпечують самостійну роботу студентів;
- Тестові та контрольні завдання до практичних занять;
- Питання та завдання до контролю засвоєння дисципліни;

14. Рекомендована література

Основна (базова)

1. Пішак В.П., Бажора Ю.І. та інші. Медична біологія. – Вінниця: Нова книга, 2017. – 608 с.
2. Біологія / За ред. З.Д. Воробця. Підручник / – Львів: Кварт, 2016. – 358 с.
3. Павліченко В.І., Пішак В.П., Булик Р.Є. Основи молекулярної біології: Навчальний посібник. – Чернівці: Медуніверситет, 2012. – 388 с.
4. Боечко Ф.Ф., Боечко Л.О., Шмиголь І.В. Основи молекулярної біології (курс лекцій). Черкаси: Вид. від ЧНУ імені Б. Хмельницького, 2013. – 255 с.
5. Запорожан В.М., Бажора Ю.І., Шевеленкова А.В., Чеснокова М.М. Медична генетика: Підручник для вузів /- Одеса: Одес. держ. мед. ун-т, 2005. – 260 с.
6. Дубінін С.І., Пілюгін В.О., Ваценко А.В. та ін. Сучасні проблеми молекулярної біології. – Полтава, 2016. – 395 с.
7. Step 1. Lecture notes: Biochemistry and Medical genetics. New York. Kaplan, Inc. – 2018. – 403 р.
8. Medical Biology: textbook / S.Ya. Paryzhak, Z.D. Vorobets. – Lviv: Qvart, 2020. – 436 p.
9. Великий М.М. Медична біотехнологія: генна терапія: матеріали конференції “Новітні досягнення біотехнології” (Київ, 2010) / Київ. – 2010. – С. 14-15.
10. Запорожан В.М. Медична генетика: підручник для вузів / Запорожан В.М., Бажора Ю.І., Шевеленкова А.В., Чеснокова М.М. - Одеса: Одес. держ. мед. ун-т, 2005. – 260 с.
11. Запорожан В.М. Стовбурові клітини / Запорожан В.М., Бажора Ю.І. – Одеса: Одес. держ. мед. ун-т, 2004. – 228 с.

12. Карпов О.В. Клітинна та генна інженерія : підручник / Карпов О.В., Демидов С.В., Кир'яченко С.С. – Київ: Фітосоцінцентр, 2010. – 208 с.

13. Step 1. Lecture notes 2018 Biochemistry and Medical genetics. New York. Kaplan, Inc. – 2018 – 403 с.

Додаткова

1. Підпала О.В., Яцишина А.П., Лукаш Л.Л. Мобільні генетичні елементи геному людини: структура, розподіл і функціональна роль // Цитология и генетика. – 2008, № 6. – С. 69-77.

2. Лівшиць Л.А. Роль геноміки в медицині // Журнал АМН України. – 2003, № 9, 4. – С. 681-689.

3. Мишуніна Т.М., Тронько М.Д. Основні молекулярні механізми апоптозу та їх порушення при канцерогенезі щитоподібної залози // Журн. АМН України. – 2006, № 4. – С. 611-633.

4. Kaplan Medical's USMLE STEP 1. Biochemistry and Medical Genetics. Lecture notes. – 2018. – 432 p.

5. Pap E., Falus A., László V., Oberfrank F., Szalai C., Tóth S. Medical Genetics and Genomics. Edited by Typotex Kiadó. – Budapest University of Technology and Economics, 2016. – 206 p.

15. Інформаційні ресурси

1. Центр тестування – база ліцензійних тестових завдань Крок – 1
<http://testcentr.org.ua/>

2. OMIM (Online Mendelian Inheritance in Man) – An Online Catalog of Human Genes and Genetic Disorders <http://omim.org/><http://omim.org/><http://omim.org/>